

— Μήπως εἶχε κἀνὸν μυστικὸν πάθος αὐτὸ τὸ γερόντιον; ἠρώτησεν ὁ Χαθάν.

— Ἦτο φίλος τῆς κυρίας Βιλρέη, ἀπεκρίθη ἡ Φαννή, καὶ ἡ κυρία αὕτη, σὰς τὸ λέγω ἀφοῦ δὲν τὸ ἤξεύρετε, εἶχε τὴν συνήθειαν νὰ ἐπιβάλλῃ εἰς τοὺς φίλους τῆς νὰ τοποθετῶσι τὰ κεφάλαια τῶν εἰς τὴν τράπεζαν τοῦ συζύγου τῆς.

— Τὸ ἤξεύρω. Ἄλλ' ὁ τραπέζιτικὸς οἶκος τοῦ Βιλρέη εἶναι ἐκ τῶν στερεωτάτων.

— Ἡ τράπεζα τοῦ Βιλρέη ἔχασε δεκαεπτὰ ἑκατομμύρια εἰς τὸ χρηματιστήριον κατὰ τὴν τελευταίαν ἐκκαθάρισιν, εἶπεν ἡ Φαννή. Ἄν ἔχετε καταθέσει χρήματα εἰς αὐτήν, σὰς συμβουλεύω νὰ βάλετε μαύρην σκέπην εἰς τὸ χαρτοφυλάκιόν σας. Ὁ κ. Βιλρέης ἐδραπέτευσε.

— Καὶ τὸν ἐλυπήθη βεβαίως πολὺ, εἶπεν ὁ κ. Πεύρασιε μετὰ μειδιάματος ἰσοδυναμοῦντος μὲ ὑπαινιγμόν.

— Ἐλυπήθην τὰς ἐβδομηντα πέντε χιλιάδας φράγκα τὰς ὁποίας εἶχα εἰς τὸ κατάστημά του, καὶ διὰ τοῦτο μὲ βλέπετε ἀπόψε χωρὶς διαθέσιν. Τοῦτο θὰ μὲ διδάξῃ ὅτι δὲν εἶναι ἔργον μου νὰ κάμνω οἰκονομίαν, ἐπρόσθεσεν ἡ Φαννή πενθίμως μειδιῶσα.

Κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν εἰσῆλθεν ὑπηρετῆς τοῦ ξενοδοχείου ν' ἀναγγεῖλῃ εἰς τὸν Τριστᾶνον ὅτι κύριός τις τὸν ἐζήτηι.

— Ὁ Οὐλρίχος βεβαίως, εἶπεν ὁ Τριστᾶνος. Στρεφόμενος ἔπειτα πρὸς τὴν Φαννήν ἐψιθύρισε εἰς τὸ ὅτιόν τῆς— «Ἀπατάσθε, κυρία μου, ὁ Οὐλρίχος δὲν ἔχασε τὴν περιουσίαν του.

— Τοῦτο μοῦ εἶναι πολὺ ἀδιάφορον, ἀπήντησεν ἐκείνη.

— Βάλετε, παρακαλῶ, διὰ μίαν στιγμὴν τὴν προσωπίδα σας, ἐξήκολούθησεν ὁ Τριστᾶνος.

— Διατί; ἠρώτησεν ἡ Φαννή, θεωρήσασα ἐν τούτοις πρέπον νὰ ὑπακούσῃ.

— Διότι ἐνδέχεται ν' ἀνακτῆσετε τὰς ἐβδομηντα πέντε χιλιάδας φράγκα τὰς ὁποίας ἔχασετε.

(Ἐπεται συνέχεια)

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ἀπομνημονεύματα τῆς Ὑπουργίας Σπυριδῶνος Πήλικα, καθηγητοῦ τοῦ ποινικοῦ δικαίου ἐν τῷ Ὀθωνεῖῳ Πανεπιστημίῳ, ἐκδιδομένα ὑπὸ Ἰωάννου Ν. Πήλικα Δ. Ν. δικηγόρου. Ἐν Ἀθήναις. 1893. Σχ. 8ον. Σελίδες 238. (Μετὰ εἰκόνας τοῦ Σπυρ. Πήλικα).

Θὰ ἦτο μέγιστον καὶ πολὺτιμον κέρδος διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος, ἂν οἱ κατὰ καιροὺς διοικήσαντες αὐτήν, ὡς ὑπουργοὶ ἢ ὡς ἀνώτατοι ὑπάλληλοι εἰς τοὺς διαφόρους κλάδους τῆς δημοσίας διοικήσεως κατέγραφον ἀπομνημονεύματα τοῦ πολιτικοῦ αὐτῶν βίου καὶ τῶν συγχρόνων ἀνδρῶν μετ' ὧν ἔδρασαν ἐν τῇ διαπράξει τῶν κοινῶν καὶ εἰργάσθησαν. Θὰ εἴχομεν οὕτω συνεχῆ χρονολογιακὴν ἱστορίαν τῆς ἐλευθερίας Ἑλλάδος, ἀφ' ἧς ἀνέκτισε τὴν ἐλευθερίαν τῆς, καὶ τὰ πορίσματα τῆς πείρας καὶ τῶν σκέψεων τῶν ἀνδρῶν τούτων, τὰ ὅποια πάντοτε εἶνε πολὺτιμος ὑπόθεσις καὶ διδάγμα τῆς γενεᾶς τοῦ μέλλοντος. Ἴσως

Σπυριδῶν Πήλικας

δὲ θὰ εἴχομεν καὶ τὸ κέρδος τοῦ νὰ εἶνε αἱ καθ' ἑκάστην ἐκφερόμεναι μεμψιμοιρίαι κατὰ τοῦ παρόντος ὀλιγώτερον τραχεῖαι, διότι θὰ ὑπῆρχεν ἀπὸ τὴν σύγκρισιν τούτου μετὰ τοῦ παρελθόντος. Ἡ προφορικὴ παράδοσις δὲν εἶνε ἀρκούσα πρὸς σύγκρισιν, διότι αὕτη ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν διαδομένη ἀποβάλλει μέγα μέρος τῆς πραγματικῆς αὐτῆς ἀληθείας, ἀποτριβομένης ὑπὸ τοῦ χρόνου, καὶ παρισταῖ συνήθως τὸ παρελθὸν ὑπὸ ὄψιν φαινοτέραν, ἢ τις δὲν εἶνε πάντοτε ἡ πραγματικὴ. Ἡ Ἑλλάς μόνη τῶν πεπολιτισμένων ἐθνῶν στερεῖται ἱστορίας καὶ χρονολογίας τοῦ πολιτικοῦ αὐτῆς βίου ἀπὸ τῶν χρόνων τῆς βασιλείας τοῦ Ὀθωνος μέχρι σήμερον. Δοκίμιά τινα γραφέντα ἐσχάτως, ἔχοντα πηγὰς τὰς ἐφημερίδας καὶ τὰ πρακτικὰ τῶν Βουλῶν στεροῦνται τῆς ἀξίας καὶ αὐτῶν τῶν δοκιμίων. Οἱ συρραφεῖς τούτων ἐπεχείρησαν ἔργον ἀνώτερον τῶν δυνάμεων τῶν, καὶ τῆς ἀπαραιτήτου ὑπομονῆς καὶ μελέτης πρὸς ἀνοικοδόμησιν ἱστορικοῦ μνημείου ἀξίου τοῦ ὀνόματος τούτου.

Παραλείποντες ἐνταῦθα τοὺς λόγους δι' οὓς στερούμεθα ὑπομνηματογράφων, καὶ ἄλλων ἱστορικῶν συγγραμμάτων, δὲν δυνάμεθα νὰ μὴ μνημονεύσωμεν ὅτι οἱ Ἑπτανήσιοι ἀποτελοῦσιν ἐξαιρέσιν διότι ἄπειρα εἶνε τὰ ὑπομνήματα, τὰ γραφέντα ὑπὸ πολιτικῶν ἀνδρῶν τῆς Ἑπτανήσου, ἀγωνισθέντων ὑπὲρ τῆς πολιτικῆς τῆς πατρίδος τῶν ἀποκαταστάσεως. Οἱ μακροὶ αὐτῶν ἀγῶνες κατὰ ξένης πανισχύρου κυριαρχίας ἐμόρφωσαν σὺν τῷ χρόνῳ ἀνδρας ἀκραδάντου πολιτικῆς ἀρετῆς, συνέσεως, εὐθύτητος καὶ ἀξιοπροσέπειας, ἔχοντας τὸ θάρρος ἐν τῇ ἐκτελέσει τοῦ πρὸς τὴν πατρίδα καθήκοντος νὰ παραδώσωσιν εἰς τὴν ἱστορίαν διὰ τοῦ ἴδιου αὐτῶν καλῶν τὰς πράξεις τῶν καὶ τοὺς λόγους τῶν.

Περὶ τῶν ἀπομνημονευμάτων τοῦ Πήλικα ἄπας σχεδὸν ὁ τύπος τῆς πρωτεύουσας ἐνησχολήθη, καὶ ἀποσπάσματα εἰς αὐτῶν ἐδημοσίευσεν. Ἰσως δὲ περὶ οὐδενὸς ἄλλου βιβλίου ἐγράφησαν τόσαι ἀντίθετοι κρίσεις ὅσαι περὶ τούτου. Ἦτο δὲ τοῦτο φυσικόν· διότι ὁ χαρακτηρισμὸς, ὃν ἔδωκεν ὁ συγγραφεὺς εἰς τινα τῶν προσώπων μεθ' ὧν συνειργάσθη, καὶ τὰ ὅποια φέρει ἐπὶ τῆς ἱστορικῆς σκηνῆς, ἐκρίθη οὐχὶ ὁ ἀληθὴς ὑπὸ τῶν διαφερομένων ἐπιζώντων ἀπογόνων αὐτῶν. Ὅπως δὲ ποτε ὅμως καὶ αἱ ἀντίθετοι αὐταὶ κρίσεις ἀποδίδουσι ὠφέλιμον εἰς τὸν ἱστορικὸν τοῦ μέλλοντος.

Τὰ ἀπομνημονεύματα ταῦτα φέρουσι ἐντελῶς προσωπικὸν χαρακτήρα. «Δὲν εἶνε», γράφει ὁ Πήλικας «ἡ παροῦσα ἔκθεσις τῶν πράξεων τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως διηγήσις, ἀλλ' ἐν μόνον μέρος τῆς ὅλης εἰκόνας, ὅσον μὲ ἀποδλέπει καὶ ὅσον γνωρίζω». Ἀναφέρονται δὲ εἰς χρονικὸν διάστημα ἀπὸ τῆς 28 Αὐγούστου 1853 μέχρι τῆς 16 Μαΐου 1854.

Ὁ Πήλικας κατελθὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα τῷ 1835 μετὰ τὴν περάτωσιν τῶν νομικῶν αὐτοῦ σπουδῶν ἐν τῇ φιλελευθέρᾳ Ἑλβετικῇ διωρίσθη καθηγητῆς τοῦ πολιτικοῦ δικαίου τῷ 1837 ἐν τῇ Πανεπιστημίῳ, μὴ ἐπιδιώξας ἕνεκα τῶν κλίσεων αὐτοῦ τὸ πολιτικὸν στάδιον. Δὲν ἠρέσκετο εἰς τὴν πολιτικὴν, ὡς ῥητῶς ἀναφέρει, ἀλλ' εἰς τὴν κατ' ἰδίαν μελέτην καὶ τὴν διδασκαλίαν. Τούτου δ' ἕνεκα δὲν ἀνεμίχθη εἰς τὰ τρία κόμματα ἅτινα διήρουν τοὺς πολιτικοὺς ἀνδρας τῶν χρόνων ἐκείνων. Ὑπὸ τοιούτων δὲ ἰδεῶν ἐμφορούμενος, ἐκὼν ἄκων ὑπέεικον εἰς τὴν ἐπίμονον θέλησιν τοῦ βασιλέως Ὀθωνος, μὴ εὐρίσκοντος, ὡς ἔλεγε, κατ' ἄλληλον πρόσωπον διὰ τὸ ὑπουργεῖον τῆς δικαιοσύνης, ἠναγκάσθη νὰ ἀναλάβῃ τὴν διεύθυνσιν αὐτοῦ, ἔχων συναδέλφους ἀνδρας μετὰ τῶν ὁποίων οὐδαμῶς συνεδιόξατο, πρεσβέτων ἄλλας θεωρίας περὶ συστημάτων διοικήσεως καὶ κυβερνήσεως, ὀρθὰς μὲν, ἀλλ' ἀνεφαρμόστους τότε. Ῥητῶς δὲ ὁμολογεῖ εἰς τὰ ἀπομνημονεύματά του, ὅτι «ἡ Ἑλληνικὴ κοινωνία, ὅχι βέβαια διὰ κακίαν ἔμφυτον εἰς αὐτὴν καὶ ἐπομένως ἀδιόρθωτον, δὲν περιέχει τὰ στοιχεῖα πρὸς σχηματισμὸν μιᾶς καλῆς Κυβερνήσεως».

Ὁ Πήλικας δὲν ἦτο προωρισμένος νὰ δράσῃ ὡς πολιτικὸς ἀνὴρ, ἦτο ἄνθρωπος τῆς θεωρίας, καὶ αὐτὴ ἡ Ἀμαλία εἶπεν εἰς αὐτὸν ἡμέραν τινά, καὶ τὸ ἀναγράφει ὁ ἴδιος, ὅτι δὲν εἶχε πρακτικὸν νοῦν. Ἐὰν δὲ ἀποδεχθῶμεν τὴν ἀληθεῖαν μεγάλου συγγραφέως ὅτι τὸ ὄρος τοῦ λόγου δεικνύει τὸν ἄνθρωπον, ὁ Πήλικας ἐκ τῶν ἀπομνημονευμάτων του καταφαίνεται ὅτι ἦτο ἀσθενοῦς χαρακτήρος, ἐφοβεῖτο εἰς πᾶσαν του πράξιν τὴν εὐθύνην καὶ τὴν κατάρχισιν. Ἡ μὴ ἀποδοχὴ τῶν γνωμῶν του ἐν τῷ ὑπουργικῷ συμβουλίῳ ἐπέφερεν εἰς αὐτὸν ἠθικὴν διατάραξιν καὶ ἀπνίαν, περὶ ὧν συχνὰ κάμνει λόγον. Δὲν εἶχε τὸ θάρρος οὔτε ἐμπρὸς νὰ βαδίσῃ οὔτε ὀπίσω. Δὲν εἶχε τὸ σθένος τοῦ πολιτικοῦ ἀνδρὸς τοῦ γνωρίζοντος νὰ προτείνῃ τὸ ὄχι.

Τούτου ἕνεκα τὰ ἀπομνημονεύματά του, ὧν δὲν δυνάμεθα ἐνταῦθα νὰ παραθέσωμεν περικοπὰς, διότι ἀποτελοῦσιν ἐν σύνολον συνεχῆς, περιορίζονται εἰς ἀπεικονίσεις τῶν ἐπὶ τῆς ὑπουργίας αὐτοῦ τελεσθέντων, οὐδὲν ἄλλως ἐξερχόμενα τῆς ὑπουργικῆς οὕτως εἰπεῖν τυπικῆς ὑπηρεσίας καὶ τῶν σχέσεών του μετὰ τοῦ Ὀθωνος καὶ τῆς Ἀμαλίας. Διαλαμπάνουσι δὲ κυρίως περὶ δύο μεγάλων πολιτικῶν γεγονότων, ἐν ἄλλοις μικροτέροις, περὶ τῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν τῆς περιόδου ἐκείνης καὶ τῆς γνωστῆς ἀτυχοῦς ἐκστρατείας τῆς Καλαμπάκας. Περὶ ταύτης δὲ ἐλάχιστα μανθάνομεν· οὐδὲ ἐγγώριζεν ἴσως ὁ Π. καὶ οἱ λοιποὶ συνυπουργοὶ του περὶ τῶν ὀπισθεν τῆς πολιτικῆς σκηνῆς ἐργατῶν τοῦ κινή-

ματος τούτου, τὸ ὅποιον οἱ ἡμίσεις τῶν ὑπουργῶν ὑπεστήριζον ἔχοντες καὶ τὸν Βασιλέα Ὀθωνα ὑπὲρ αὐτῶν, οἱ ἄλλοι δὲ κατέκρινον ὡς ἐπιζήμιον εἰς τὴν χώραν ἀλλὰ δὲν εἶχον τὸ θάρρος νὰ παραιτηθῶσιν.

Οὐχ ἦττον μὲ ὅλας τὰς ἐλλείψεις τῆς σπουδαίας ἱστορικῆς ἀξίας τῶν ἀπομνημονευμάτων, ἀποτελοῦσι ταῦτα ζωηροτάτην εἰκόνα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, τεχνικῶς γεγραμμένην καὶ ἐναργῆ ὑπὸ τεχνικοῦ καλῆμου ἐντίμου ἀνδρὸς. Αἱ παραστάσεις τῶν γεγονότων καὶ οἱ χαρακτήρες τῶν προσώπων ὡς ἐν δράματι ἀπεικονίζονται, πολλῶν οὐχὶ εὐφύμως. Ἐξεικονίζονται δὲ πιστῶς τὰ πολιτικὰ ἦθη τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἡ κατὰστασις κυβερνήσεως ἀνευ πολιτικῆς ἐνόητος, ἐκἄστου τῶν ὑπουργῶν αὐτοδούλως οὕτως εἰπεῖν ἐνεργούντος, ἐξ οὗ προέκυπτον περίεργα κωμικὰ ἐπιπέδια, ἡ ἀνάμιξις τῶν πρεσβευτῶν εἰς τὰ πολιτικὰ τῆς Ἑλλάδος πράγματα, εἰς βαθμὸν ὥστε ὑπέβαλλον αὐτοὶ καὶ τὰ σχέδια τῶν διακοινώσεων τῆς Ἑλληνικῆς κυβερνήσεως πρὸς αὐτοὺς. Δραματικῶς δὲ ὑποτυποῖ ὁ Πήλικας τοὺς χαρακτήρας τῶν προσώπων ἰδίως τῶν συνυπουργῶν του, τὰς ἰδιοτελεῖς αὐτῶν σχέσεις ἀπέναντι πολιτικῶν τῆς πατρίδος συμφερόντων.

Ἡ ἀνάγνωσις ἢ προσεκτικῆ τῶν ἀπομνημονευμάτων τούτων ἀνὰ πᾶσαν αὐτῶν σελίδα φέρει ἀνεπισηθῆτως, ἀλλὰ φυσικῶς εἰς τὸν νοῦν τοῦ ἀναγνώστου τὴν σύγκρισιν τῶν πολιτικῶν ἠθῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καὶ τῆς ἐν γένει καταστάσεως τοῦ τόπου πρὸς τὴν σημερινήν, καὶ προκαλεῖ τὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ κατὰστασις ἐκείνη, ἣτις ἐπηκολούθησε καὶ μετὰ τὸ 1854, δὲν ἦτο δυνατὸν ἢ νὰ φέρῃ μοιραίως τὸ ἔθνος εἰς τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1862, ἣτις ὁμολογουμένως ὑπῆρξε σωτήριος ὠθήσασα τὸ ἔθνος εἰς ἀληθῆ πρόοδον. Ἄν δ' ἔκτοτε ἐπηκολούθησαν δεινὰ ἄλλα, ἂν ἐπῆλθον κακοδαίμοναι καὶ ἡμέραι πονηραί, τὸ ἔθνος ἐννόμως διὰ τῶν ἐλευθεριῶν ἃς ἀπέκτησε, καὶ διὰ τοῦ ἀσκουμένου ἐλέγχου ἐν τῇ Βουλῇ καὶ διὰ τῆς καταπληκτικῆς ἀναπτύξεως τοῦ τύπου ἔχει τὴν δύναμιν νὰ φέρῃ τὴν βελτίωσιν καὶ τὴν θεραπείαν.

A. M.

▶◀▶

ΤΑ ΟΝΕΙΡΑ ΚΑΙ ΤΑ ΕΡΓΑ

ΣΤΟΧΑΣΜΟΙ ΤΗΣ ΝΥΧΤΑΣ

Ψὲς βράδου πρὸς τὸ ἠλιόγεμα δὲ φονικὸ καρτέρι
 Ἄνθρωπο ξάπλωσε νεκρὸν ἐνὸς ἀνθρώπου χέρι.
 Διάβαινα ἐκεῖθε κ' ἐφθίξα· τὴ νύχτα στὸ κρεβάτι
 Παράδερνα ὡς τὴ χαραυγὴ χωρὶς νὰ κλείσω μάτι,
 Κι ὁ νοῦς μου γύρους ἔφερον, πουλάκι ξαφνισμένο,
 Ἄπο τὸ μαῦρο τὸ φονιά στὸ μαῦρο σκοτωμένο.

Κ' ἐβλεπα στὴς ἀγρούπινας μου τὴν πύρινν ἀγωνία
 Τὸ ψυχομάχημα τοῦ ἐνὸς καὶ τ' ἄλλου τὴ μανία,
 Καὶ σάμπως νάημιον καὶ τῶν δυῶ παράξενο ζευγάρι,
 Σὺ νὰ κρατοῦσα κι ἀπ' τ' ἄνοι κι ἀπὸ τὸ μακελλάρι,
 Δὲν ἐκλαίει μόνο τᾶμοιρα τοῦ σκοτωμένου χρόνια,
 Ἐνοιωθα καὶ γιὰ τὸ φονιά μιὰν ἄλλν ψυχοπῶνια.

Ἐτοῦτος ὁ παλιόκοσμος βρέχεται ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη,
 Ἄπ' ἄκρη σ' ἄκρη τρέφεται μετὰ τὸ αἷμα καὶ τὸ δάκρυ.
 Μαὶν δημίους καὶ θύματα, κορυδαλοὺς καὶ ψίδια,
 Μιὰν ἄλυσίδα μᾶς κρατεῖ στὴ φυλακὴ τὴν ἰδία,
 Καὶ μιὰν ἀκοῦμε δύναμν, μιὰ προσταγὴ μωγάλν,
 Ποῦ κράζει νὰ χτυποῦν αὐτοὶ, κράζει νὰ πέφτουν
 ἄλλοι.